

ABD İLE SORUNLAR VE YAPTIRIM KARARI: GERGİNLİĞİN ARKA PLANI VE MUHTEMEL YANSIMALARI

Konur Alp KOÇAK

Dış Politika Araştırmaları Merkezi

konur.kocak@tasav.org

Giriş

Türkiye ile ABD arasında yaşanan anlaşmazlıklara dayalı gerginlik, 15 Temmuz hain darbe girişiminden bu yana giderek tırmanmaktadır. Darbe girişiminde rol oynayan FETÖ'cü askerlerin ve sivil imamların CIA ya da diğer ABD kurumları ile irtibatlı olduğunun tespit edilmesi, darbe girişiminin ABD tarafından önceden biliniyor olduğunun anlaşılması, İncirlik Üssünün 15 Temmuz gecesi darbeciler tarafından kullanılmış olması, ABD'nin darbe girişimini kınamakta geç ve kararsız kalması ve Fetullah Gülen'in Türkiye'ye iadesine direnmesi gibi sebepler, o zamandan beri ABD'nin darbe girişiminde payı olduğuna dair bir kanaat oluşturmuştur. Bu kanaat, ABD'li rahip Andrew Craig Brunson'ın Kasım 2016'da FETÖ ve PKK adına ve Türkiye aleyhine casusluk yaptığı gerekçesiyle tutuklanmasıyla daha da netleşmiş ve yaygın hale gelmiştir.

ABD ile Türkiye arasında son iki-üç yılda artan gerginliğin tek sebebinin FETÖ olmadığı da herkesin malumudur. ABD'nin, Türkiye'nin beka sorunu haline gelen Suriye iç savaşında PKK/PYD ile giriştiği işbirliği, Hakan Atilla ve Rıza Zarrab'ın davaları, Rusya ile yapılan S-400 anlaşmasına gösterdiği tepki ve F-35 alımını engellemeye/geciktirmeye yönelik girişimler de son zamanlarda ikili ilişkilerde gerginliğe sebep olmuştur.

Bu gelişmelerle tırmanan gerginlik, Brunson'un ev hapsine alınmasının ardından tarihte ilk kez ABD'nin bir NATO müttefikine yaptırım kararı almasıyla zirveye ulaşmıştır. Hem Türk hem de ABD hükümetinin yetkilileri tansiyonu düşürmeye yönelik bazı açıklamalarda bulunmuşsa da ilerleyen günlerde zikredilen sorun alanlarında ciddi bir iyileşmenin ve ilişkilerde yumuşamanın yaşanması pek de muhtemel görünmemektedir.

Gerginliği Türkiye açısından daha kritik hale getiren önemli bir husus daha vardır. Türk lirasının hızla değer kaybetmesi, mali disiplinin bozulmasıyla bütçe dengesinin sarsılması, faizlerin ve enflasyonun son 15 yılda görülmedik seviyelere çıkması, cari açığın büyümesi, kamu ve özel kesimin yurtdışına borç yükünün çok artması ve Merkez Bankası rezervlerinin kısa vadeli borçları karşılama yeterliliğinin zayıflaması gibi göstergeler, Türk ekonomisinin kırılganlığının çok kritik seviyeye ulaştığına işaret etmektedir. ABD'nin çelik ve alüminyum ticaretine yönelik yaptırım kararı alması, zaten kırılgan olan ekonominin daha da riskli bir seviyeye ulaşmasına yol açarken, siyasî yaptırımlar ekonomik kriz havasının sertleşmesine sebep olmaktadır.

Bu şartlar altında, hem siyasî/diplomatik gerginliğin düşürülmesi hem de ekonomik kriz havasının giderilmesi için Türk hükümetinin acilen kalıcı ve kapsamlı önlemler alması gerektiği değerlendirilmektedir. Alınacak tedbirlerin ne olacağının tespiti yapılmadan önce, bu noktaya nasıl geldiğinin doğru bir teşhisi yapılmak zorundadır. Bu çerçevede, şu hususların altının çizilmesi gerekir:

1) Suriye

- a. ABD ile Türkiye'nin Suriye konusunda uzun zamandır anlaşmazlık içinde olmasının temelinde, ABD'nin PKK/PYD ile kurduğu işbirliği ve buna yönelik Türkiye'nin itirazlarının hiçbir işe yaramamış olması yatmaktadır. Türkiye, Suriye'deki yanlış politikaları yüzünden, radikal dinî/selefi gruplara "destek veren bir ülke" olarak algılanmış, bunu fırsat bilen PKK/PYD ise DAESH karşısında ABD'nin yanında yer alarak Suriye'nin kuzeyinde mevzi kazanmış ve hatta ciddi sayılabilecek bir alanda hâkimiyet sağlamıştır. Bu noktada şu soruların sorulması gerekir:

Türkiye gibi bir NATO müttefiki dururken ABD'nin bir terör örgütüyle ittifak kurması nasıl mümkün olmuştur? Türkiye'nin ABD-PKK işbirliğini engelleme iradesi olmamış mıdır? Böyle bir irade vardı ise, bunu sağlayacak diplomatik ve askerî girişimler lâyıkıyla yerine getirilmiş midir? Türkiye'nin ABD'nin Türkiye hilâfına PKK ile uzlaşmasını engelleme yeteneği yok mudur? Bu durum, sadece ABD'nin Türkiye yerine PKK'yı seçmesi ile açıklanabilir mi yoksa bu tercihin arkasında başka sebepler de var mıdır?

- b. ABD'nin Fırat'ın doğusunu, Rusya'nın ise nehrin batısını kendi nüfuz alanı olarak paylaştığı ve bu iki dış gücün bu bölgelerde kalıcı olacağı düşünülmektedir. ABD Başkanı Trump ile Rus Başkanı Putin arasında böyle bir uzlaşının sağlandığı da dile getirilmektedir. Bu iddialar gerçeği yansıtıyorsa, hem Fırat'ın batısında Türkiye'nin kontrol ettiği bölgenin kısa süre sonra Rusya destekli Esad rejimi tarafından tehdit edilmeye başlanacağı, hem de PKK/PYD bölgesinin dış destekle kalıcı hâle getirilmek isteneceği muhtemeldir. Nitekim Esad rejimi yetkililerinden Türkiye'nin "işgal ettiği topraklardan" çıkmasını talep eden açıklamalar gelirken,

ABD'nin PYD bölgesine yeni üsler kurduğu gelen haberler arasındadır. Bu durumda, Türkiye-ABD ilişkilerinin daha da gerginleşmesi kaçınılmaz olacaktır.

c. ABD kamuoyunda Türkiye'nin Rusya ve İran ile yakınlaşırken ABD, Batı dünyası ve NATO'dan uzaklaştığı yönünde bir izlenim hâkimdir. Hem İran hem de Rusya'nın, ABD'nin ulusal güvenlik stratejisinde “rakip/hasım ülkeler” olarak nitelendirildiği hatırlanırsa, Türkiye'nin İran ve Rusya ile yürüttüğü Astana Süreci Türkiye hakkındaki “Batı dünyasından uzaklaşıyor” şeklindeki algıyı kuvvetlendirmektedir. Türkiye, millî menfaatleri gereği, içinde bulunduğu şartlar ve jeopolitik konumu hasebiyle ne tek başına ABD'ni ne de tek başına Rusya'nın yanında yer alacak kadar önemsiz bir ülke olmadığı için, iki süper güç arasında bir “dengeleme politikası” yürütmelidir. Türkiye, nev'i şahsına münhasır bir ülke olduğunu, Doğu ile Batının kesiştiği noktada hem Doğulu hem de Batılı bir ülke olduğunu, dolayısıyla ABD ile Rusya'nın arasında kalmayacağını ve her ikisiyle de iyi ilişkiler kurabileceğini, bu ilişkilerin de küresel barış ve huzur için olumlu bir katkı olacağını öne çıkarmalıdır. Türkiye'nin Rusya ile derin ilişkiler kurabilen bir NATO üyesi olmasının ve ABD'den F-35 alırken Rusya'dan S-400 alıyor olmasının bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiği her iki tarafa da izah edilmelidir. Ayrıca, Türkiye'nin Rusya'ya enerji ithalatında bağımlılığının ve coğrafi açıdan yakınlığının da dikkatten kaçmaması gerektiği hatırlatılmalıdır.

d. ABD'nin DAES ile mücadele gerekçesiyle Suriye'de yürüttüğü ve çoğunlukla Türkiye aleyhine olan faaliyetler bağlamında ise, DAES'in varlığının artık neredeyse tamamen sona erdiği dolayısıyla da ABD'nin burada bulunmasına gerek kalmadığı öne sürülmelidir. Diğer yandan, eğer ABD, PKK/PYD ile “DAES karşısında savaşması” gerekçesiyle bir ittifak kurmuşsa ve geline nokta DAES neredeyse bütünüyle yok edilmişse, ABD'nin PKK/PYD ile kurduğu ilişkiye de artık bir gerek kalmamıştır.

ABD'nin DAES ile mücadele tamamlandığında yeni bir bahane/gerekçe ile Suriye'deki varlığını devam ettirmek isteyeceği ihtimaline karşı ön alınarak, ABD'nin bundan sonra burada kalmasına gerek olmadığı, burada bulunmasının ABD açısından kârlı olmayacağı, Suriye'deki varlığının istikrara engel olduğu ve Rusya'nın daha aktif bir şekilde Suriye'ye karışmasına gerekçe teşkil ettiği, Türk ordusunun Suriye'deki varlığının işgal amaçlı olmayıp istikrar ve huzurun temin edilmesiyle son bulacağı, TSK'nın PKK ve DAES terörü arasında bir fark görmediği için aynı anda ikisiyle de mücadele ettiği, ABD'nin bölgeyi terk etmesi hâlinde TSK'nın onun yerini doldurabileceği, özerk bir Kürt bölgesinin kurulmasının ise Barzani örneğinde olduğu gibi yeni sorunlara yol açıp uzun vadede istikrara engel olacağı vurgulanmalıdır.

e. PYD'nin "ABD'ye güvenilemeyeceği düşüncesi" ile Esad'la olan diyalogunu ve müzakerelerini sıklaştırdığı yönündeki haberler dikkate alınırsa, PYD'nin de DAESH sonrası dönemde ABD'nin desteğini yitirmekten korktuğu izlenimi ortaya çıkmaktadır. Nitekim ABD'nin 25 Eylül 2017'de Barzani tarafından Kuzey Irak'ta gerçekleştirilen referanduma "zamanlaması doğru değil" diyerek destek vermediği hatırlatılmalı, PKK/PYD ile alt düzeyde yapılacak gizli görüşmelerle ABD'ye güvenilemeyeceği Barzani örneğinden hareketle ihsas ettirilmelidir. Ne var ki, Suriye'de özerk bir yapının kurulması ve bir süre sonra ayaklarının üstünde durmaya başlamasıyla, ABD açısından bağımsızlık ilânının zamanının geldiği de düşünülebilecektir. Bir diğer ifadeyle, ABD'nin Barzani'ye "şimdilik erken" demesinin arka planında Suriye'deki özerk yapının kurulmasını bekleme fikri yatıyor olabilir. Yani ABD açısından Barzani'nin beklemesi gereken şey, belki de Suriye'deki özerk yapının kurulmasıdır. Dolayısıyla, Suriye'de benzer bir yapı kurulur ve yaşatılırsa, Suriye ve Irak'taki özerk yapıların birlikte bağımsızlık ilânına gitmesi ve Türkiye'nin güneyi boyunca bir Kürt bölgesinin ortaya çıkarılması ihtimâl dâhilindedir.

Bu çerçevede, Türkiye'nin Irak'taki özerk yönetimle sadece ticarî, teknik ve insanî ilişkilerini geliştirirken, Bağdat ile siyasî, ekonomik ve diplomatik ilişkilerini daha samimi ve yapıcı bir hâle getirmesi faydalı olacaktır. Diğer yandan, Suriye'de İran ve Rusya aracılığıyla Esad rejimi ile temasların artırılması ve ilişkilerin onarılması yönünde gösterilecek çabaların, Türkiye'nin Suriye'de olası bir "Kürt bölgesine" engel olma kabiliyetini olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir.

2) Brunson Olayı ve ABD'nin Yaptırım Kararı

Evanjelik Rahip Brunson'ın tutuklanması ve halen ev hapsinde tutulmasının hukukî ve meşru gerekçeleri vardır. Terör örgütünün lehine olacak şekilde Türkiye'ye karşı çalışan bir ajan olarak değerlendirilen rahibin tutukluluk hâlinin devam edip etmeyeceği de hâliyle yargı tarafından belirlenmelidir. Eğer Türkiye hukuk devleti ise ve hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunması herkes için temel ilkelerse, rahibin yargılama sürecinin diplomatik bir krizde ulu orta konuşulması bir hatadır.

Sözkonusu rahip, "adlî bir vaka" değil de FETÖ elebaşısının iadesini sağlamak için ABD'ye karşı kullanılan "siyasî bir koz" ise, bunun yetkili kişiler tarafından kamuya açık şekilde dile getirilmemesi, müzakerenin selâmeti açısından daha yerinde olacaktır. Zira Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ifadesiyle "al papazı ver papazı" formülü, Türkiye'nin "hukukun üstünlüğü" söylemi ile çelişmektedir. Eğer rahip somut deliller ile tutuklanmış ve yargılama sonunda 35 yıl gibi bir ceza alması muhtemelse, hukuk devletinin gereği olarak, FETÖ lideri iade edilse bile Brunson'un cezasız kalmaması gereklidir. Türk yetkilileri, böyle bir değiş-tokuş için müzakere edecekse bile bunun kamuoyuna bu derece açık ve tehditkâr bir dille ifşa edilmesi, hem devlet ciddiyeti ile bağdaşmamakta hem de Türkiye'yi Gülen'in iadesi için "şantaj yapan ülke" konumuna düşürmektedir.

Özellikle yaptırım kararının ardından, Türkiye'nin söylem değişikliğine gidip "Brunson tutukludur, hukukî süreç devam etmektedir, bağımsız Türk yargısı kararını verecektir ve ona herkesin saygı duyması gerekir" şeklinde bir politika yürütülmelidir. Zira Brunson gibi ABD tarafından önem atfedilen bir şahsın uzun yıllar Türkiye'de tutuklu bulunmasının uzun vadede fayda sağlaması ihtimal dâhilindedir. Ayrıca, Türkiye'nin her sıkıntı anında "İncirlik üssünün kapatılması" söylemini gündeme getirmesi ABD nezdinde ciddi şekilde eleştirilmektedir. Türkiye'nin ABD ile müzakerelerde İncirlik'e alternatif olacak yeni bir kozunun olması gerektiği de açıktır. Brunson'un ABD'ye iadesi bir de bu açıdan değerlendirilmelidir.

Üstelik, Almanya'nın İncirlik'ten ayrılıp Ürdün'deki üsse taşınması gibi yakın bir gelecekte ABD'nin de İncirlik'ten Ürdün'e ya da bölgedeki başka bir ülkeye taşınabileceğine dair bazı emareler vardır. Bunun gerçekleşmesi hâlinde, Türkiye'nin hem NATO üyeliğinin hem de ABD için taşıdığı jeostratejik önemin azalacağı muhakkaktır. Bu senaryo sonrasında ABD'ye karşı İncirlik kozunu kullanamayacak olan Türkiye için Brunson'un elde tutulması hâlinde stratejik değerinin artacağı göz ardı edilmemelidir. Kısacası, Brunson uzun yıllar bir koz olarak kullanılabilecek potansiyeldedir.

Ayrıca, unutmamak gerekir ki Türkiye NATO'nun en önemli ve güçlü ülkelerinden biri olmanın ötesinde, veto hakkını kullanarak NATO'nun karar alma mekanizmasını kilitleme gücüne sahiptir. Dolayısıyla, Türkiye'nin NATO içinde kalması sadece Türkiye'nin güvenliğini sağlama meselesi değil, ABD ve birçok AB ülkesiyle müzakere yürütme mecrası ve gerektiğinde onları veto tehdidiyle yönlendirme fırsatını elde tutma meselesidir. Türkiye'nin, ABD tarafından NATO'ya sunulan kararları veto edebileceği ihtimali, Türkiye'nin müzakere gücünü kayda değer şekilde yükseltmektedir.

ABD'nin Brunson'un iadesine yönelik talebi çerçevesinde, Gülen'in iadesinin talep edildiğinde ABD yetkililerinin öne sürdüğü gerekçelerin kullanılması müteakabiliyet açısından da yerinde olacaktır. Brunson istendiğinde, *"onun suçsuz olup olmadığına bağımsız yargı karar verecektir, ABD onun suçsuz olduğunu tatmin edici bir şekilde ortaya koyamamıştır"* benzeri bir gerekçe ile ev hapsinin devam edeceği ihsas ettirilmelidir. Ayrıca, FETÖ'nün suçunun sabit olduğu, ABD ile yapılan ikili anlaşmalar ve uluslararası hukuk bakımından iadenin veya tutuklamanın zorunluluk arz ettiği, esasen ABD'nin Gülen'in iadesini bir pazarlık konusu yaptığı, hatta Türkiye'nin egemenlik haklarına müdahale niteliği taşıyan işlere girdiği bunun ise Türkiye bakımından kabulünün mümkün olmadığı da ABD'li muhataplar tekraren ifade edilmelidir.

Diğer yandan, Türkiye'nin rahibi temelsiz ve siyasî gerekçelerle, hukuka ve insan haklarına aykırı bir şekilde tutukladığı yönündeki propagandaları zayıflatmak amacıyla, bazı tutukluların tahliye edilmesi gibi bir yönleme başvurulması faydalı

olabilecektir. Örneğin, tutuklu gazetecilerden bazılarının yurtdışı yasağı getirilerek adli kontrol şartıyla tahliye edilmesi, Batıdaki “otoriterlik ve hukuksuzluk” iddialarını zayıflatabilecektir. Bu kanaatin zayıflaması ise, Brunson’a isnat edilen suçların daha çok ciddiye alınmasını kolaylaştırabilecektir.

Bu noktada, bakanlarımıza yönelik yaptırım kararının “insan hakları ihlâlinde bulundukları” gerekçesiyle alındığını hatırlamak yerinde olacaktır. Brunson ile aynı gerekçe ile tutuklu bulunan ve aynı suçlarla itham edilip aynı cezaları bekleyen yüzlerce kişi olduğu hatırlatılarak, ABD’nin sadece rahibin sözde “insan hakkı ihlâline” dayanarak yaptırım kararı almasının hukukî değil bütünüyle siyasî olduğunu vurgulamak faydalı olabilecektir. *“Yargı sürecinde insan hakkı ihlâli yapıldığı Brunson söz konusu olunca mı aklınıza gelmiştir?”* sorusunu ABD’li muhataplara yöneltmek, onların tutarsızlığını ve bencilliğini ifşa etmek anlamına da gelebilecektir. Ne var ki, böylesi bir eleştiri, ABD’nin, FETÖ tutuklularının tamamına ilişkin “insan hakkı ihlâli yapıldığı” yönünde bir karar alma ihtimâlini de doğuracak ve daha tehlikeli bir durum ortaya çıkarabilecektir. Ayrıca, ABD’nin Suriye’deki DAESH karşıtı koalisyon çerçevesinde yürüttüğü askerî operasyonlarda binlerce sivilin ölümünden sorumlu olduğu ve dolayısıyla ABD ordusunun ve desteklediği PKK/PYD’nin ciddi insan hakları ihlâllerinde bulunduğu BM raporlarında kayıt altına alındığı da dünya kamuoyunda dillendirilmelidir.

ABD’nin Brunson’u “insan hakları çiğnenen masum bir din adamı olduğu” için değil de Türkiye’yi ekonomik açıdan zor duruma düşürerek onu istediği gibi yönlendirebilmek için bir bahane olarak kullanıyor olması da ihtimal dâhilindedir. Katar’ı tecrit etme politikasıyla dizginleyen, savaşla tehdit ettiği Kuzey Kore’yle müzakere masasına oturan, İran’ı sert yaptırımlarla hizaya getirmeye çalışan Trump, Brunson bahanesiyle yaptırım uygulayarak ve ekonomik saldırılarını hızlandırarak Türkiye’yi İran ve Rusya’dan uzaklaştırıp kendi yanına çekmek istiyor olabilir. Trump ayrıca, bu yöntemle Türkiye’yi S-400 alımından vazgeçirme, Suriye’de PKK/PYD varlığına razı etme gibi ABD açısından başarı sayılabilecek sonuçları elde etmeyi denemesi de şaşırtıcı olmayacaktır.

Brunson ile Gülen arasında bir takas çabası gerçekten söz konusu ise, unutmamak gerekir ki ABD Gülen benzeri misyona sahip birçok dinî/siyasî şahsı destekleme ve koruma altına almakta, bu kişiler üzerinden de ülkelerinde gizli operasyonlar yürütmekte ve baskı uygulamaktadır. ABD’nin Gülen’i iade etmesi, birçok ülkede faaliyet yürüten Gülen benzeri şahısların ABD’ye olan sadakatini ve güvenini kırarak, ABD için daha büyük boyutta yansımaları olacaktır. Bu sebeple, ABD için Gülen’in iadesi hiç de kolay değildir ve bu sadece Türkiye ile olan ilişkileriyle sınırlı kalmayacaktır. Dolayısıyla, Gülen’in iadesini teminen, ABD’yi daha büyük sıkıntıya sokacak yeni bir argüman ya da yaptırımın devreye sokulması değerlendirilmelidir.

Basında iddia edildiği gibi, Brunson’un iadesi karşılığında son zamanlarda Hakan Atilla ve Halkbank’a ilişkin talepler öne sürülüyorsa, “al papazı ver papazı”

formülünden neden vaz geçildiği sorusu akla gelmektedir. Bunda, Gülen'in iadesinde bir şekilde anlaşılmış olması ya da böylesi bir beklentinin tamamen tükenmiş olması rol oynayabileceği gibi, Halkbank davasının menfi ekonomik gelişmeler dikkate alındığında daha acil hale gelmiş olması da etkilemiş olabilir.

ABD'nin İran'a yeni yaptırımlar uygulamaya başladığı günlerde Türk bakanlara yaptırım uygulanmasının ardından Halkbank'a yönelik verilecek bir yaptırım kararının kırılğan ekonomiyi kriz havasına sokacağı ihtimali dile getirilmektedir. Bakanlara yönelik yaptırımların sadece şahısları bağladığı ve ekonomik etkisinin sınırlı olacağı görüşü genellikle kabul görse de bir kamu bankasına yaptırım kararının alınması ciddi olumsuz etkide bulunabilecektir. Bu ihtimal görülerek Brunson'un iadesine karşılık Atilla ve Halkbank üzerine müzakere yürütülmekteyse, bu durum ekonomik kriz riskinin Türk hükümeti tarafından ikrarı olarak da algılanabilecektir. Ayrıca, Brunson'un Gülen yerine Halkbank davasında kullanılması hâlinde, "FETÖ ile mücadelede gevşeme yaşandığı" algısı da ortaya çıkabilecektir.

3) İran

ABD, Trump'ın işbaşına gelmesiyle birlikte İran'ı bölgede yalnızlaştırma politikası uygulamaya başlamış ve Obama döneminde imzalanan nükleer anlaşmadan çekilme gündeme getirilmiştir. Yaklaşık iki yıldır dile getirilen anlaşmadan geri çekilme ihtimali, nihayet gerçekleşmiş ve ABD İran'a yeniden yaptırım uygulama kararı almıştır. ABD, yaptırımlarla İran'ın en büyük gelir kaynağı olan petrol/doğalgaz ithalatını sekteye uğratmak suretiyle ekonomik baskısını giderek artıracaktır. Zaten ekonomik sıkıntılardan şikâyetçi olan İran halkının uzun zamandır sokak gösterileri ile hükümeti ve hatta rejimi hedef aldığı bir dönemde, ekonomik göstergelerin daha da bozulması İran'da iç çalkantıyı daha da körükleyecektir. Bu durum, İran'ın dış politikasına da muhakkak etki edecektir.

İran halkının sokak gösterilerindeki gerekçelerden birisinin "ekonomik kriz varken malî kaynakların yabancı ülkelerdeki askerî operasyonlarda harcandığı" söylemi olduğu dikkate alınırsa, İran'ı kendi iç meseleleriyle daha çok meşgul olması kaçınılmaz olacak; İran'ın Suriye'de Esad rejimine ve Yemen'de Husilere verdiği desteğin zayıflaması gündeme gelecektir. Suriye'de İran'ın faaliyetlerinin zayıflamasıyla oluşacak güç boşluğunun ise Rusya, ABD ya da Türkiye tarafından doldurulması ihtimali ortaya çıkacaktır.

Yaptırımlarla köşeye sıkıştırılan İran, Rusya tarafından daha çok destek bekleyecek, karşılığında ise Rus nüfuzuna daha fazla maruz kalacaktır. İran'ın Suriye ve Yemen'de yürüttüğü askerî mücadelenin zayıflaması ve İran'ın içine kapanması ihtimali artmaktadır. İran'ın Basra Körfezi ve Hürmüz Boğazında yaptırım kararına misilleme olarak askerî tatbikat yapması ve İran destekli Husilerin Yemen açıklarında Suudilere ait petrol tankerlerine saldırması gibi gelişmeler, ABD-İran gerginliğinin tırmanacağına işaret etmektedir. Bu gelişmeler, İsrail'in Suudiler ve

ABD ile birlikte İran'a yönelik baskısını artıracaklarını göstermenin ötesinde, askerî bir operasyonu dahi gündeme getirmiştir. Örneğin İsrail Başbakanı Netanyahu, İran'ın Hürmüz Boğazı'nı bloke etmesi hâlinde, bir uluslararası askerî koalisyonun kurulacağını dile getirmiş, İran'ı askerî müdahale ile tehdit etmiştir.

ABD-İsrail-Suudi Arabistan ittifakı, İran'a karşı daha kapsamlı bir tecrit politikasına hazırlanıyor gibi görünmektedir. İran'ın daha fazla sıkıştırılması, bölgede istikrara yönelik daha büyük tehditlerin ortaya çıkacağı anlamına gelmektedir. Ekonomik kriz sebebiyle çalkantılı bir dönem geçiren İran'ın ABD'ye direnmesi halinde, hem iç karışıklık artacak hem de İran'ın İsrail ve ABD'ye karşı hırçınlaşması söz konusu olacaktır. Ne var ki, ABD'nin İran üstündeki baskısını artırmasının temel gerekçesi, İran'ı tekrar müzakere masasına oturtup ABD açısından daha avantajlı bir anlaşmaya razı etmek düşüncesi de olabilir. Gerçekte amaç buysa ve İran ABD'ye karşı direnmekten vazgeçerse, Kuzey Kore lideri Kim Jong-un ile dahi görüşen Trump'ın İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ile görüşmesi beklenmedik bir gelişme olarak görülmemelidir.

Sonuç

Türkiye, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından ABD'ye ajanlık yapan sözde imamların devlet ve siyasetten temizlenmeye başlamasıyla birlikte, ABD gibi büyük güçler karşısında bile daha bağımsız politikalar yürütme kabiliyeti kazanmıştır. Nitekim, Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı operasyonları bunun askerî alandaki göstergeleri olmuşken Brunson'ın tutuklanması siyasi/diplomatik alandaki tezahürü olmuştur.

Bölgemizde ve komşularımızda yaşananlar ile Türkiye'nin inisiyatif alan tavrı, ABD'nin yeni güvenlik stratejisinde belirttiği "İran, Çin ve Rusya ile rekabet" etme politikasını zayıflatacak nitelik arz etmekte, bu durum da ABD'nin Türkiye'yi sıkıştırma çabalarına sebep olmaktadır. Trump'ın Katar, İran ve Kuzey Kore ile ilişkilerine bakıldığında anlaşılabileceği üzere, ABD "tehdit ve şantaj" ile hasım gördüğü ülkeleri yola getirmeye yönelik bir strateji izlemektedir.

Yaptırım baskısıyla Kuzey Kore'yi masaya oturtan ABD'nin aynı yöntemle Türkiye'de de aynı sonuca varacağını düşünüyor olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Türkiye'nin İran ya da Kuzey Kore olmadığı çok açıktır. Bu çerçevede Türkiye, millî menfaatlerini esas alan, diplomasinin imkânlarını bu hedef doğrultusunda iyi kullanan, ticarî ilişkileri diplomatik risklerden ayrı tutmayı başaran ve tüm bunlara hâkim bir stratejik akıl ve özellikle iç kamuoyunu da ikna eden bir yönetimle Türkiye'yi yönetme becerisini gösterebilmelidir.